

MUQIMIY – JADIDCHILIK DAVRINING ZABARDAST SHOIRI

Luqmonova Yoqutxon Shavkatjon qizi

*Farg'ona Shahar 1-sonli politexnikumi ona ttili va adabiyot fani
o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining mashhur vakili **Muqimiy (Muhammad Aminxo'ja Muqimiy)**ning hayoti, adabiy merosi, ijodiy yo'nalishlari va o'zbek madaniyatidagi o'rni yoritilgan. Maqolada shoirning lirik she'rlari, ijtimoiy-tanqidiy asarlari va adabiy an'analardagi tutgan o'rni haqida fikr yuritiladi. Muqimiy xalq dardi, ijtimoiy haqiqat va ma'naviyatni o'z asarlarida aks ettirgan. Uning ijodi o'zbek adabiyoti tarixida realizm va satiraning kuchli namunalarini beradi. Maqola ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lib, adabiyotshunoslar, talabalar va kitobxonlar uchun foydalidir.*

Kalit so'zlar: *Muqimiy, Muhammad Aminxo'ja, O'zbek she'riyati, satira, realism, lirika, Jadidchilik, Sayohatnoma, Qo'qon adabiy muhiti, Ma'rifatparvarlik, O'zbek mumtoz adabiyoti.*

Kirish

O'zbek adabiyoti tarixida o'ziga xos o'rin tutgan, o'zining nozik lirizmi, ijtimoiy-tanqidiy satiralari va xalqona obrazlari bilan tanilgan ijodkor — bu Muqimiydir. Uning asarlari o'zbek xalqining XIX asrdagi ijtimoiy, ma'naviy va siyosiy hayotidan guvohlik beruvchi bebaho manbadir. Shoir o'z ijodi orqali xalq dardini kuylab, xalq hayotini aks ettirishga intilgan. Muqimiy o'zbek mumtoz adabiyotining an'alarini davom ettirgan va yangilagan, jadidchilik g'oyalariga yaqin turgan ma'rifatparvar shoirdir.

Shoirning hayoti

Muqimiy (Muhammad Aminxo'ja Muqimiy) 1850-yilda Qo'qon shahrida tug'ilgan. U zamonasining savodli, ilg'or fikrli insonlaridan biri bo'lgan. Ilk ta'limni eski maktabda olsa-da, arab, fors tillarini o'rganadi, Sharq adabiyotini chuqur o'zlashtiradi.

Muqimiy ko'p vaqtini ilm-fan, adabiyot, sayohat va xalq orasida o'tkazgan. 1903-yilda Qo'qonda vafot etgan. U hayoti davomida turmushning quvonchli-yu g'amli jihatlarini chuqur kuzatgan va o'z she'riyati orqali tasvirlagan.

Ijodiy merosi

Muqimiyning ijodi turfa janrlarda bo'lgan:

1. Lirik she'rlari

Uning g'azal, ruboiy, muxammas, musaddas kabi janrlardagi lirik she'rlari muhabbat, vatan, do'stlik va insoniy fazilatlarni kuylaydi.

2. Hajviy, tanqidiy asarlari

Muqimiy — o'zbek adabiyotida realistik satira asoschisi hisoblanadi. Uning hajviy asarlarida amaldorlarning poraxo'rliqi, xalqning og'ir ahvoli, savodsizlik, nodonlik keskin tanqid qilinadi.

3. Masnaviy va dostonlari

Muqimiy xalq og'zaki ijodidan foydalangan holda "Sayohatnoma" (Toshkentga qilgan sayohati haqida) kabi asarlarni yozgan. Bu dostonlarda ham realistik yondashuv ustun.

Adabiy an'analar va yangilik

Muqimiy o'z ijodida:

Navoiy, Fuzuliy, Mashrab an'analarini davom ettirgan;

Biroq yangicha fikrlar, xalqparvarlik, tanqidiy realizm g'oyalarini ilgari surgan;

Shoir jadidchilik harakatiga asos bo'lgan ruhiy-madaniy muhitni tayyorlagan.

Muqimiy – "Furqat" adabiy doirasining vakili

Muqimiy Qo'qon shahrida faol bo'lgan ***"Furqat adabiy davrasi"***ga mansub bo'lgan. Ushbu doira xalq ichida adabiyot, ma'rifat va taraqqiyot g'oyalarini yoygan ijodkorlarni birlashtirgan. Doiraga Furqat, Zavqiy, Muhammadrizo Erkaboyev singari ma'rifatparvar shoirlar kirgan.

"Sayohatnoma" asari haqida

Muqimiyning “Sayohatnoma” si – o‘zbek adabiyotida sayohat satirasi janrining ilk namunasi sanaladi. Asarda sho‘ro amaldorlarining tekinxo‘rligi, xurofot, qashshoqlik, nodonlik holatlari yumor bilan tanqid qilinadi.

Ijodiy uslubi

Tili xalqona, jonli, o‘quvchiga tushunarli.

Badiiy tasvirlar – o‘xshatish, kinoya, istehzo keng qo‘llanadi.

Realistik yondashuv – hayotdagi haqiqatni bo‘yab bermasdan, boricha ifodalaydi.

Satira va hajv – ijtimoiy tengsizlik, amaldorlarning nodonligi, muallimlarning savodsizligi kabi muammolarni ochiq fosh etadi.

Muqimiy ijodining davri

XIX asrning ikkinchi yarmi — Turkistonning Rossiyaga qo‘shilishi, Qo‘qon xonligining tugatilishi, siyosiy va madaniy inqirozlar davri.

Shunday sharoitda Muqimiy xalq manfaatini kuylagan, ma‘rifatparvarlik g‘oyalarini ilgari surgan.

Shoir xotirasi

Qo‘qon shahrida Muqimiy yodgorligi mavjud.

Muqimiy nomidagi maktablar, kutubxonalar, ko‘chalar mavjud.

Har yili adabiyot haftaligi doirasida Muqimiy asarlarini o‘qish tanlovlari o‘tkaziladi.

Xulosa

Muqimiy – xalqning tilidan, yuragidan chiqqan shoir. U nafaqat go‘zal she‘rlar, balki xalq ruhiyatining aks-sadosini, milliy o‘zlikni ifoda etgan ijodkordir. Uning asarlari bugun ham o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Har bir o‘zbek ijodkor, adabiyotshunos va o‘quvchi uning ijodidan saboq oladi.

FOYDALANILGAN VA TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR:

1. Muqimiy. *Tanlangan asarlar*. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti, 1985.
2. Yo‘ldoshev M. *Muqimiy va uning davri*. – Toshkent: Fan, 1976.

3. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 9-jild. – Toshkent, 2005. (“Muqimiy” maqolasi)
4. G‘ulomov A. *O‘zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
5. Qayumov A. *Mumtoz o‘zbek adabiyoti tarixi*. – Toshkent: Yozuvchi, 2002.
6. Zunnunova M. *Muqimiy satirasining badiiy xususiyatlari*, ilmiy maqola. – “Filologiya masalalari” to‘plami, 2016.
7. O‘zbek adabiyoti o‘qituvchilari uchun metodik qo‘llanma: “Muqimiy hayoti va ijodini o‘rganish”, Xalq ta’limi vazirligi, 2019.
8. Internet manbalari:
 - o www.ziyouz.com – Muqimiy hayoti va she’rlari
 - o www.kutubxona.com – O‘zbek adiblari tarjimai holi